

Europarlamendis sõltub palju igaühe enda aktiivsusest

Tunne Kelam (RiTo 11), Euroopa Parlamendi liige

Euroopa Parlamendi töö on orienteeritud konstruktiivsusele ja ühiste seisukohtade otsimisele ning pakub igale aktiivsele parlamendiliikmele oma rolli teostamiseks mitu võimalust.

Euroopa Parlamendis on praegu 732 kohta. Suurimad erakonnad on Euroopa Rahvapartei – Euroopa Demokraadid (kristlikud demokraadid ja konservatiivid, kokku 268 kohta), sotsiaaldemokraadid (202) ja liberaalid (88). Esindatud on ka vasakpoolsed, rohelised ja teised väiksemad rühmad.

Poliitilise rühma sees jagunetakse rahvusdelegatsioonide kaupa. Euroopa Rahvapartei – Euroopa Demokraadid (*European People's Party – European Democrats*, EPP–ED) on ainus rühm, kus on esindatud kõik 25 liikmesriiki. Neist kahe, Eesti ja Taani esindus on üheliikmeline. See on omamoodi paradoks – olla suurima rühma liige, kuid esindatud võimalikest väikseima delegatsiooniga. Sellest hoolimata on antud rühmas kõik rahvusdelegatsioonid vormiliselt võrdsed, seda ka nn rühma büroo koosolekuil, millest võtavad osa poliitilise rühma presiidium ja rahvusdelegatsioonide juhid.

Rahvusdelegatsioonid arutavad kõiki küsimusi kõigepealt omavahel. Suuremates delegatsioonides, kus on kümnekond ja rohkem liiget (sakslasi koguni pea aegu 50), algavad arutelud omavaheliste koosolekutega, kus kooskõlastatakse küsimused. Mõnest riigist on valitud kahe või isegi kolme samasuunalise partei esindus. Sellisel juhul moodustavad nad igaüks iseseisva, oma juhtkonnaga delegatsiooni. Näiteks Itaaliast on esindatud kaks parteid – Forza Italia ja Kristlike Demokraatide Liit – ning sellest tulenevalt on Itaaliale ka kaks delegatsiooni. Sakslastel on eraldi delegatsioon Kristlik–Demokraatlikul Liidul ja Kristlik–Sotsiaalsel Liidul.

Esimene ühtsuse katsekivi

Poliitilised rühmad moodustatakse maailmavaatelisel, harva mõnel muul alusel. Pärast uue europarlamenti valimisi moodustati 2003. aasta suve lõpus kõigepealt EPP–ED rühma juhtkond – presiidium ja esimees. Esimehe kohale oli EPP–ED rühmas üks kandidaat – Hans–Gert Pöttering, kes oli olnud kõnealuse rühma juht juba eelmises koosseisus.

Rühma presiidiumisse valiti ka üheksa rühma aseesimeest. Nendele kohtadele oli tugev rebimine. Samuti oli tugev konkurents Euroopa Parlamendi asepresidentide kohtadele, keda meie EPP–ED rühm sai oma suurust arvestades välja panna kaheksa. Kehtis põhimõte, et igal rühmaliikmel on nii palju hääli, kui palju on asepresidentide kohti, seega sai iga liige hääletada kaheksa kandidaadi poolt. Selle tulemusena sai osa kandidaate paratamatult vähem hääli, jäädes presiidiumist välja või asepresidendi kohast ilma.

Kohad rühmas jaotati tuntud hollandlasest statistiku Victor d'Hondti põhimõtte järgi – delegatsioonide suuruse kohaselt. See puudutas eriti komisjonide esimehi, aseesimehi ja

välisdelegatsioonide juhte. Nende valimiseks koostati väga täpsed tabelid, mis näitasid, millisel delegatsioonil millises järjekorras oli õigus saada parlamendikomisjoni esimehe, esimese aseesimehe ning teise või kolmanda aseesimehe koht. Juhtivad kohad kooskõlastati parlamendi lõikes üldiselt sellelsamal proportsionaalsuse põhimõttel.

Suurim rühm EPP–ED sai tuntava osa komisjoniesimeeste kohtadest. Loomulikult pandi lõpuks kõik kandidaadid täisistungil või komisjoni asutaval istungil hääletamisele. Proportsionaalsusel põhinevad kokkulepped tavaliselt peavad, sest hea tava kohaselt ei esitata ootamatuid kandidaate.

Juhtkonna ja komisjonide esimeeste sõelumine on kahtlemata esimene poliitilise rühma ühtsuse ja vastastikuse mõistmise katsekivi. Esimesed paar kuud olid suhted mõnikord üpris pingelised. Paljus süüdistati d'Hondti meetodit, mis olevat liialt jäik ega arvestavat võimekaid inimesi.

Kannatasid väikesed delegatsioonid

Kõige rohkem kannatasid väikesed delegatsioonid. Näiteks Eesti ja Taani delegatsioon poleks selle meetodi järgi saanud mitte üheski komisjonis juhtivat kohta. Vastastikuste argumentide esitamise järel saavutati siiski kokkulepe, et suuremad delegatsioonid loovutasid vabatahtlikult mõned oma juhtkohtadest väiksematele delegatsioonidele.

Minu jaoks oli Euroopa Parlamendis uus koordinaatori amet, mida Eesti Riigikogus ei tunta. Euroopa Parlamendis, kus komisjonid on suured (keskmiselt 50 liiget pluss asendusliikmed, väliskomisjon veel tunduvalt arvukam), tuleb suuremate poliitiliste rühmade tasandil rühma kuuluvate komisjoniliikmete tegevust organiseerida. Selleks valivad nad komisjoni koordinaatori, kes korraldab ja juhivad sisulist tööd. Asjakohasesse poliitilisse rühma kuuluvad komisjoniliikmed saavad enne istungit omavahel kokku, neid koosolekuid juhatab poliitilise rühma nimel eelmainitud koordinaator.

Nimetatud koosolekuil määratakse raportöörid või variraportöörid. Raportöör koostab teatud teemal komisjoni arvamuse või seisukoha eelnõu. Raportööri ametid jagatakse poliitiliste rühmade vahel proportsionaalsuse põhimõtte järgi. Raportööri kõrvale pakuvad teised parlamendirühmad välja oma nn kaas- ehk variraportöörid, kes jälgivad põhiraportööri tegevust ning omavad põhimõttelist õigust esitada vajaduse korral alternatiivne raport. Variraportööride ülesanne on ka teema juhtimine oma poliitilises rühmas, andes teavet ning valmistades ette rühma seisukohtade lähtealused.

Koordinaatorid, kes kooskõlastavad raportööride tegevust oma poliitilise rühma liikmete hulgas, kooskõlastavad ka hääletamisele kuuluvad parandusettepanekud ja rühma liikmete hääletamiseelised.

Hääletamine on loomulikult vaba. Sellest hoolimata, et teatud komisjoni kuuluvad rühma liikmed jõuavad tavaliselt ühele seisukohale, pole erandid kunagi välistatud. Arvestatakse nii maa rahvuslikke huve kui ka selle riigi valijate tundlikkust mingi teema suhtes. Kaugeltki harvad pole juhtumid, kus osa rühma liikmeid hääletab plenaaristungil teisiti.

Hea tava on sellist käitumist rühma üldkoosolekul argumenteerida. Kui rühm tervikuna ei jõua kõiki ühendava lahenduseni, võib osa rahvusdelegatsiooni liikmeid teatada, et nad ei toeta rühma seisukohta, jäädes erapooletuks, mitte osaledes hääletamisel või hääletades koguni rühma seisukoha vastu. See on üks demokraatia loomulikke ilminguid. Isegi sama poliitiline perekond ei saa sundida hääletama oma südametunnistuse või tõekspidamiste vastu.

Oma põhimõtete vastu ei minda

Tulles tagasi koordinaatorite juurde, avaldab Eesti Riigikogust pärit uustulnukale muljet töökorraldus, mis võimaldab erinevate poliitiliste rühmadega pidevalt suhelda. Selle üks väljendus on komisjoni istungite raames peetavad koordinaatorite nõupidamised (tavaliselt suletud uste taga).

See tähendab, et erinevate poliitiliste rühmade koordinaatorid kohtuvad omavahel, arutamaks teatavat teemat, mõne raporti või arvamuse kohta esitatud parandusettepanekuid ja/või erinevaid seisukohti ning püüavad kompromisse saavutada. Väga sageli kompromiss ka leitakse, mis tagab selle, et komisjonis saavutatakse kokkulepitud seisukoha kasuks selge enamus.

Fraktsioon, kes kompromissiga ei nõustu, teatab sellest ning esitab oma alternatiivsed parandusettepanekud. Tõsi, seejuures riskitakse teadlikult sellega, et alternatiivid ei leia kokkuvõttes toetust. Ometi on tähtis kaitsta ka oma ilmavaatelist lähenemist ning seetõttu on nii mõnigi kord raske minna kompromissile, mille vajalikkuses ei õnnestu oma valijaid veenda.

Euroopa Parlamendis ongi minu meelest huvitav see, et parlamendi töö on orienteeritud konstruktiivsusele ja ühiste seisukohtade otsimisele. See väljendub näiteks selles, et kui parandusettepanekute hääletamisel täissaalis fraktsioonide seisukohad erinevad ning üks või teine võidab või kaotab hääletuse, siis eelnõu kui terviku lõpphääletusel hääletab enamik ikkagi selle poolt, ehkki parandusettepanekute hääletusel võidi jääda kaotusseisu.

Loomulikult arvestab iga poliitiline jõud, kui tähtis on talle parandusettepanek. Kui viimane on põhimõttelise tähtsusega, siis hääletatakse ka dokumendi vastu tervikuna. Kuid, nagu juba öeldud, on valdav siiski tendents toetada parlamendi komisjonides suuremate rühmade ettevalmistatud dokumente.

Mõnikord koordinaator koondab sadadeni küündivad parandusettepanekud plokkidesse. Pärast ettepanekute autoritega konsulteerimist püütakse need ühendada koondettepanekuiks, mis lihtsustab märgatavalt läbivaatamist.

Parlamendi tegevuse oluline tahk on reageerida demokraatiat ja inimõigusi puudutavatele küsimustele kogu maailmas. Sellistele teemadele on pühendatud iga plenaaristung neljanda päeva pärastlõuna. Parlament reageerib väga tundlikult ootamatutele sündmustele mis tahes maailma paigas. Siin etendavad tähtsat osa parlamendi interrühmad, kes Riigikogu toetusrühmadega sarnaselt ühendavad parlamendisaadikuid eri fraktsioonidest, näiteks neid,

kes on huvitatud puudega inimeste probleemidest või lastega perekondadest või Tiibeti õiguste kaitsmisest vms.

Selliseid interrühmi saab ametlikult moodustada juhul, kui nende loomist on toetanud vähemalt kolm parlamendifraktsiooni. Selleks viib iga fraktsioon läbi oma fraktsioonisisese hääletuse, kus selgub eelistatavate interrühmade pingerida.

Võimalus viivitamatult reageerida

Üks parlamendiliikme aktiivsuse avaldamise vorme on võimalus koostada või algatada parlamendi deklaratsioone mis tahes küsimustes. Deklaratsioonid saadetakse laiali elektrooniliselt ja neile kogutakse omaalgatuslikult allkirju kõigilt parlamendiliikmeilt.

Deklaratsioonid pannakse välja ametiruumidesse ning plenaaristungite ajal istungisaali sissekäigu juurde. Need dokumendid peavad saama vähemalt poolte parlamendiliikmete toetuse, et muutuda otsuse või deklaratsiooni näol parlamendi ametlikeks teabekandjaks.

Kuigi seda on raske saavutada, on see mitmel juhul õnnestunud. Enamasti on parlamendiliikmeil deklaratsioonidele toetuse andmiseks aega mitu kuud. Seda võimalust tuletatakse kõigile pidevalt meelde näiteks arvuti teel saadetud üleskutsete kaudu.

Teine algatusvõimalus on iga plenaaristungi algul käivituv nn vaba ühe minuti mikrofoni, kus igal parlamendiliikmel on õigus esineda üheminutilise sõnavõtuga talle vajalikuna tunduval teemal.

See on hea võimalus viivitamatult reageerida tundlikele küsimustele ning neid küsimusi teadvustada teistele parlamendiliikmetele ning ka Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu esindajatele, kes alati viibivad parlamendi täiskogu istungeil.

See ongi parlamenditöö oluline eelis – igaühel on võimalik edastada oma sõnum vahetult Euroopa Komisjonile ja eesistujamaa esindusele.

Plenaaristungite ajal on parlamendisaal tavaliselt pooltühi. Saalis on arutatavast teemast huvitatud saadikud ja peamiselt need, kellel on kavas kõnet pidada, sest teised saavad istungit jälgida sisekommunikatsioonivõrgu kaudu oma kabinetis televiisorist. Positiivne on aga see, et Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu esindus istub tavaliselt saalis kogu arutelu aja. Näiteks on seda korduvalt teinud Euroopa Komisjoni esimees Manuel Durao Barroso; igal juhul viibib kohal komisjoni vastava teema eest vastutav volinik, kes võtab diskussiooni kokku ja reageerib sõnavõttudele. Sellega on tagatud, et parlamendiliikmete arvamust on võimalik vahetult teistele institutsioonidele edastada ning neilt ka tagasisidet saada.

Parlamendiliige võib Euroopa Komisjonile ja Ministrite Nõukogule esitada ka suulisi ja kirjalikke küsimusi. Iga plenaaristungi teisipäeva pärastlõunal vastab Euroopa Komisjon ja iga kolmapäeva pärastlõunal Ministrite Nõukogu esitatud küsimustele. Lisaküsimusi võivad esitada ka teised asjast huvitatud parlamendiliikmed. Viimasel ajal on olnud probleemiks

küsimuste rohkus, mistõttu paljudele küsimustele ajapuudusel suuliselt ei vastata, küsimuse esitaja saab vastused kirjalikult. Kahjuks välistab see lisaküsimuste esitamise võimaluse ning vähendab seega arupärimise väärtust.

Kõnepidamine kui privileeg

Kõnepidamine Euroopa Parlamendi plenaaristungil on suurel määral privileeg. Õigus sellele tuleb välja võidelda oma poliitilises rühmas või komisjonis. Kõnepidamise aeg on harilikult kaks minutit, üksnes poliitiliste rühmade juhid saavad pikema aja, kuid tavaliselt mitte üle kuue minuti.

Aruteludel jaotab parlamendi juhatus kõnepidamise aja poliitiliste rühmade suuruse järgi. Kui diskussiooni pidamise üldajaks on määratud näiteks 40 minutit, siis saab suurim rühm sellest ajast umbes 16 minutit, mille ta jaotab liikmete vahel oma äranägemise järgi. Ülejäänud aeg jaotatakse proportsionaalselt teiste rühmade vahel.

Kõnepidamise võimalus antakse kõigepealt rühma liidritele poliitilise rühma suuruse järjekorras. Diskussiooni lõpuks on väiksemaarvulised rühmad oma sõnavõttud ammendanud ning järele jäävad ainult suuremate rühmade esindajad. Nii on üsna tavaline, et arutelu lõpetavad kolm–neli Euroopa Rahvapartei rühma liiget.

Rühmasiseselt arvestatakse kõne saamise õiguse puhul eelkõige liikme enda aktiivsust, s.t tema osalemist töörühmade koosolekuil, samuti aktiivsust teema esitamisel erialakomisjonis ja loomulikult ka komisjoni koordinaatori arvamust.

Kahtlemata saavad suuremad delegatsioonid rohkem sõna võtta, kuid sõnavõtvõimalus pole välistatud ka kõige väiksemate delegatsioonide esindajate puhul. Minul õnnestus detsembri miniplenaaristungil ajal uue väikedelegatsiooni jaoks teoks teha peaaegu uskumatu – ühe istungi jooksul kahe tunni raames võtta sõna kahel teemal, Ukraina ja regionaalpoliitika teemal. See oli muidugi suur erand, kuid ometi näide sellest, et ka niisuguseid asju võib juhtuda.

Iga poliitiline rühm rakendab erinevalt ka oma hääletusdistsipliini. EPP–ED rühma kuuluvad delegatsioonid saavad iga Strasbourg'i istungi ajal kokkuvõtted eelmise kuu hääletustest, mis sisaldavad iga delegatsiooni hääletustest osavõtu protsendi plenaaristungite ja komisjonide hääletuste kohta. Andmed on rühmasisesed ja ei kuulu avalikustamisele, kuid neil on distsiplineeriv mõju, sest annavad võrdluse delegatsioonide vahel.

Loomulikult saab statistika tegemisel arvesse võtta ainult elektroonilise hääletuse tulemusi. Siin tuleb täpsustada, et palju hääletatakse lihtsa käetõstmisega. Olulisemate hääletuste puhul võib iga poliitiline rühm nõuda nimelist hääletamist, mis toimub elektroonilisel teel. Seda õigust kasutatakse üsna sageli.

Istungi juhataja hindab kogunud ametnike kaasabil käetõstmisel poolt – ja vastuhäälte osakaalu. Kui tekib vähimgi kahtlus ja saalist nõutakse käega hääletamise elektroonilist ülekontrollimist, siis annab juhataja alati võimaluse hääletust korrata, et tulemuses täiesti

kindel olla. Haruldased pole juhtumid, kus juhataja esialgselt väljakuulutatud hääletustulemus muutub elektroonilise meetodi kasutamisel vastupidiseks.

Balti Kalastusklubi

Saadikuil on piiramatud võimalused teiste kolleegidega kontakteerumiseks ja mitteametlike huvirühmade moodustamiseks. Üks esimesi rühmi, kellega mina kokku puutusin, koosnes Euroopa Rahvaparteisse kuuluvaist Põhjamaade, Balti riikide ja Poola esindajaist. Rühma hüüdnimeks sai Balti Kalastusklubi, tema eesmärk oli "õngitseda" meie poliitilise rühma raames juhtivaid kohti, pannes kokku oma hääled. Neid hääli ei olnudki eriti palju, kõigest 35 (EPP-ED liikmeid on 268), ometi õnnestus meil viia oma kandidaat, soomlane Ville Itälä, endine Kokoomuse partei juht, EPP-ED rühma aseesimeheks. Pidasime seda väga heaks tulemuseks.

Viimane saavutati poolakate toetusel, kes soovisid saada parlamendi asepresidendi kohta. Meil ei õnnestunud panna aga parlamendi asepresidendi kohale Põhjamaade kandidaati, kes oli välja pakutud Rootsist.

Balti Kalastusklubi kokkutulekud, mis tavaliselt leiavad aset mõnel Brüsseli-nädala hommikul, on väärtuslik koostöövorm, mille käigus on kujundatud uusi initsiatiive: arutatud tarkvarapatentide küsimust, Läänemeremaade koostööd ja Euroopa Liidu tulevast finantsperspektiivi. Selle algatuse ametlikust ja laiemast vormist kujunes Euroopa Parlamendi uus interühm "Balti Meri - Euroopa". Rühma juht on inglane - mõte ongi kaasata mitte ainult Läänemeremaade rahvasaadikuid, vaid laiendada Läänemere probleemidega tegelemist ning hõlmata sellesse saadikuid teistest riikidest. Siit on välja koorunud taotlus, et Euroopa Liit kujundaks Vahemere arengustrateegiaga ning Venemaaga suhete arendamise strateegiaga sarnaselt välja omaette Läänemere arengustrateegia.

Euroopa Parlamendi uued liikmed suutsid teha ilma ning haarata initsiatiivi Ukraina valimiste küsimuses, mis raputas tardumusest ka Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu. Siin ületas koostöö taas suurelt poliitiliste rühmade raamid. Tulemus oli üllatavalt positiivne. Suurel määral just Euroopa Parlamendi surve tõttu ei tunnustatud Ukraina võltsitud valimistulemusi ning loodi tingimused märksa demokraatlikumaks ja avatumaks protseduuriks.

Ukraina-teemalised debatil 2004. aasta novembris ja detsembris olid minu jaoks Euroopa Parlamendi kõrgpunkte. Nad lisasid usku selle esinduskogu teovõimesse, muutmaks senist jäika suhtumist ja ületamaks rutiinset poliitika ajamise maneeeri endiste kommunismiriikide suhtes, mis pahatihti on tuginenud topeltstandarditele.